

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΟΡΛΑΝΔΟΥ (1951- 1979)

Η γραμματεία του Αναστασίου Ορλάνδου είναι η μακρότερη μετά από εκείνη του Στ. Κουμανούδη. Διήρκεσε σχεδόν 28 χρόνια και κατά τη διάρκειά της η Εταιρεία επέδειξε σπουδαία ανασκαφική και δημοσιευτική δράση χωρίς καμιά ταλάντευση ή εσωτερικό κλυδωνισμό. Η οικονομική της ευρωστία, χάρη στο ποσοστό από τις εισπράξεις του λαχείου, είχε αποκατασταθεί και το ίδρυμα ακολουθούσε την οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Για την καλύτερη εξέταση των πεπραγμένων της περιόδου Ορλάνδου η γραμματεία του διαιρείται σε τμήματα σύμφωνα με τα πολιτικά γεγονότα της εποχής, από τον θάνατο του Οικονόμου ως το τέλος του 1966 και από το 1967 ως τον θάνατο του Ορλάνδου το 1979. Η διαίρεση οπωσδήποτε είναι αυθαίρετη, όπως σχεδόν κάθε τέτοια διαίρεση, αλλά αναγκαία. Ο περιορισμός ορισμένων τμημάτων από γεγονότα σημαντικά για τον τόπο δεν σημαίνει ότι η Εταιρεία είχε κάποια σχέση μ' αυτά ούτε ότι οι συνέπειές τους την επηρέασαν, είναι μόνο ένας τρόπος για να φανεί άμεσα το πολιτικό κλίμα μέσα στο οποίο δρα και αυτή.

Έτη 1951 - 1966.

Στις αρχές της περιόδου αυτής πρωθυπουργοί είναι ο Σοφ. Βενιζέλος και ο Ν. Πλαστήρας. Τον Πλαστήρα διαδέχεται ο Αλ. Παπάγος, μετά τον θάνατο του οποίου κυβερνά ο Κ. Καραμανλής (από τον Οκτώβριο 1955 ως τον Νοέμβριο 1963). Ακολουθούν οι κυβερνήσεις του Γ. Παπανδρέου (1963-1965) και της αποστασίας (1965-1967).

Οι ανασκαφές.

Προκαλεί εντύπωση κατά την περίοδο τούτη ο αριθμός των ανασκαφών που γίνονται από την Εταιρεία, οι περισσότερες από τις οποίες λήγουν σε μια περίοδο. Είναι κυρίως *σωστικές*, όπως θα ονομαστούν αργότερα. Η εφαρμογή σε μεγάλη κλίμακα της μηχανικής καλλιέργειας και η χρήση των εκσκαφικών μηχανημάτων αποκαλύπτουν διαρκώς νέες αρχαιότητες, τις οποίες το κράτος δεν μπορεί ακόμη με τα περιορισμένα του οικονομικά να ερευνήσει. Διαθέτει όμως τώρα για πρώτη φορά μεγάλο συγκριτικά αριθμό νέων επιμελητών, που διορίστηκαν με τους διαγωνισμούς του 1942, 1943, 1949, 1950 και 1951. Όλοι με άριστο επιστημονικό εξοπλισμό θα συμβάλουν στη διάσωση των αρχαίων και το έργο της Εταιρείας.

Αθήναι.

Σημαντική για την τοπογραφία και τις λατρείες των Αθηνών είναι η ανασκαφή του ιερού του Παγκράτους από τον Γ. Μηλιάδη (1953-1954) στην κοίτη του Ιλισού, ΒΑ. του σταδίου, και η Ν. της Ακροπόλεως (1955-1957, 1959) κατά τη διευθέτηση της λεωφόρου Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Σε μικρή απόσταση, στον χώρο κάτω από τον πύργο της Νίκης έγινε το 1960 άλλη ανασκαφή από τον Γ. Δοντά. Ανασκαφή στην Αθήνα διεξήγαγε το 1953 ο Ιω. Θρεψιάδης για την εξακρίβωση της θέσης των πυλών της αρχαίας πόλης. Πολύχρονη ανασκαφική έρευνα στην περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος κατά τα έτη 1955-1956, 1958-1963 έκανε ο Φοίβος Σταυρόπουλλος, γιος του παλαιού εφόρου Δημ. Σταυρόπουλου που ερεύνησε τη Ρήνεια.

Αττική.

Στην Αττική, στον Λαυρεωτικό Όλυμπο, ο Νικ. Κοτζιάς συνέχισε και ολοκλήρωσε το 1952 ανασκαφή παλαιοχριστιανικής βασιλικής, η οποία είχε αρχίσει το 1929. Στη Ραφήνα ο Δ. Θεοχάρης εξακολούθησε (1952-1955) την ανασκαφή χαλκουργικών εργαστηρίων και πρωτοελλαδικού συνοικισμού. Ο ίδιος έκανε το 1954 σύντομη ανασκαφή στην παραλία της Ν. Μάκρης, όπου ερεύνησε λείψανα νεολιθικού συνοικισμού. Μεγάλη κι πολύχρονη ανασκαφή μυκηναϊκού νεκροταφείου, η οποία ολοκληρώθηκε με τρίτομη δημοσίευση, διεξήγαγε στη θέση Περαιτή, Β. του Πόρτου Ράφτη, ο Σπ. Ιακωβίδης από το 1953 ως το 1963. Στη γειτονική Βραυρώνα ο Ευ.

Στίκας συνέχισε και ολοκλήρωσε την ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής (1952-1954). Συνεχίστηκε επίσης από το 1955 ως το 1963 η ανασκαφή του ιερού της Αρτέμιδος στη Βραυρώνα από τον Ιω. Παπαδημητρίου. Ο θάνατός του στις 11 Απριλίου 1963 έθεσε τέρμα σε μία τις σημαντικότερες ανασκαφές της Αττικής. Ο Παπαδημητρίου, προικισμένος ανασκαφέας, ερεύνησε το γεωμετρικό και κλασικό νεκροταφείο του Μυρρινούντος κοντά στο Μαρκόπουλο (1960-1961) και το γνωστό από τον Πausανία σπήλαιο του Πανός στην Οινόη του Μαραθώνος (1958). Την ίδια χρονιά ερεύνησε στην περιοχή Βρανά του Μαραθώνος τον θολωτό τάφο που είχε βρει παλαιότερα ο Γ. Σωτηριάδης. Ο τάφος μετά την ανασκαφή του αναστηλώθηκε εντελώς. Κλασικούς και ρωμαϊκούς τάφους ερεύνησε το 1958 στον Ραμνούνα, στη ΒΑ. Αττική, ο Ευθ. Μαστροκώστας. Εργασίες για τη διευκόλυνση της μελέτης του έκανε το 1952-1953 ο Μ. Μισός στο Αμφιάρειον. Νέες εργασίες με την ευκαιρία της οικοδόμησης μουσείου στο ιερό έγιναν το 1957- 59 από τον Βασ. Πετράκο. Στην Αλυκή Γλυφάδας ερεύνησε επίσης ο Παπαδημητρίου το 1954-1955 και το 1957 μυκηναϊκούς θαλαμοειδείς τάφους. Η μεγάλη ανασκαφή της Ελευσίνας συνεχίστηκε το 1952 από τον Γ. Μυλωνά και τον Ιω. Τραυλό. Από την επόμενη χρονιά όμως ο πρώτος ανέλαβε την ανασκαφή του προϊστορικού και κλασικού νεκροταφείου (1953-1956) και ο δεύτερος του ιερού και της πόλης (1953-1956, 1960-1964). Στον χώρο, τέλος, των αρχαίων Αιγισθένων, μέσα από το τείχος, ερεύνησε το 1954 ο Α. Ορλάνδος πεντάκλιτη παλαιοχριστιανική βασιλική.

Πελοπόννησος.

Στην Πελοπόννησο ερευνηθήκε από τον Δ. Πάλλα στην περιοχή της Παλαιάς Κορίνθου παλαιοχριστιανική βασιλική στη θέση Σκουτέλα (1953-1955), έπταυλη των ρωμαϊκών χρόνων στη θέση Πάνω Μαγούλα (1955) και η μεγάλη βασιλική του Λεχάιου (1956-1961, 1965). Στο Λέχαιο ο Ευ. Στίκας ερεύνησε το 1957 νυμφαίο των ρωμαϊκών χρόνων, που μετατράπηκε αργότερα σε κρήνη, και το 1961- 62 παλαιοχριστιανική κοιμητηριακή βασιλική στην Παλαιά Κόρινθο. Στη Σολύγεια της Κορινθίας, σε μικρή απόσταση από το χωριό Γαλατάκι, ο Ν. Βερδελής ερεύνησε το 1958 λατρευτικό αρχαϊκό κτίριο. Εκεί είχε βρει τον προηγούμενο χρόνο αποθέτη ιερού και πέντε θαλαμοειδείς τάφους. Ο ίδιος αποκάλυψε το 1960 και 1962 τμήματα (η ανασκαφή του συνόλου είναι σχεδόν αδύνατη) του διόγκου πάνω στον οποίο γινόταν στην αρχαιότητα η διαπεραίωση των πλοίων από τον Κορινθιακό στον Σαρωνικό και αντίστροφα. Την ανασκαφή της Σικυώνος συνέχισε ο Α. Ορλάνδος το 1952- 1954.

Ανασκαφή σε οικόπεδο του Άργους έκανε το 1952 ο Σεραφείμ Χαριτωνίδης, προίμιο σειράς πολυετών ανασκαφών της Υπηρεσίας στην πόλη αυτή. Ο ίδιος ερεύνησε στην Πρόνοια Ναυπλίου γεωμετρικό νεκροταφείο κατά το 1953-1955. Τις ανασκαφές των Μυκηνών επανέλαβε, όπως είδαμε, μετά τον Χρ. Τσουντα ο Ιω. Παπαδημητρίου το 1950 και 1951. Ο ίδιος διεξήγαγε κατά τα έτη 1952-1955 και 1957-1958 την ανασκαφή του Β ταφικού περιβόλου (σε συνεργασία με τον Γ. Μυλωνά, ο οποίος έκανε και την τελική δημοσίευσή του) και του τάφου του Αιγίσθου, και ερεύνησε τάφο στον περίβολο του Σλήμαν. Ο Γ. Μυλωνάς κατά τα έτη 1958-1959 και 1961-1966 έκανε συστηματικές ανασκαφές, με τις οποίες διευκρίνησε χρονολογικά και άλλα προβλήματα της αρχαίας πόλης. Κατά την ίδια περίοδο (1958-1959, 1961-1963) ανασκαφές στις Μυκήνες διεξήγαγε και ο Ν. Βερδελής, ο οποίος ερεύνησε ιδιωτικά σπήλια και θαλαμοειδείς τάφους. Παλαιοχριστιανική βασιλική ανέσκαψε το 1955-1956 ο Ευ. Στίκας στην Ερμιόνη.

Σπουδαιότατη υπήρξε από πλευράς αριθμού και σημασίας των ευρημάτων η ανασκαφή στις Αμύκλες κατά το 1956 και 1960-1962 από τον Χρυσάνθο Χρήστου του αποθέτη του γνωστού από τον Πausανία ιερού του Διός- Αγαμέμνονος και της Αλεξάνδρας- Κασσάνδρας. Ο ίδιος στην περιοχή της Μονεμβασίας ερεύνησε το 1956 μυκηναϊκούς θαλαμοειδείς τάφους και διεξήγαγε ανασκαφές στην ακρόπολη της Σπάρτης κατά τα έτη 1960-1962, 1964-1965. Εκτός από τα οικοδομήματα που αποκαλύφθηκαν, σημαντική ήταν η εύρεση του ακέραιου χάλκινου αγάλματος της

Ιουλίας Μαρμαίας, μητέρας του Αλεξάνδρου Σεβήρου. Ο Χρήστου έκανε ανασκαφές και σε άλλα σημεία της περιοχής της Σπάρτης κατά το 1962-1963. Στον γειτονικό Μυστρά ο Νικ. Δρανδάκης αποκάλυψε με ανασκαφή πολλά ερειπωμένα ναυδρία και ερεύνησε τάφους στην εκκλησία της Αγ. Σοφίας (1952, 1955-1956, 1959). Ο ίδιος ερεύνησε στην περιοχή της Κυπαρίσσου Μάνης παλαιοχριστιανική βασιλική (1958, 1960), και ανέσκαψε άλλη, του 6ου αι. μ.Χ. πιθανώς, το 1964 στο Τηγάνι Μάνης, Ν. του Πύργου Διρού.

Συστηματικές και χωρίς διακοπή κατά το διάστημα 1952-1966 ανασκαφές διεξήγαγε στην Πύλο ο Σπ. Μαρινάτος, συνέχεια των παλαιότερων ανασκαφών του Κ. Κουρουγιώτη. Ερευνήθηκαν κυρίως πλήθος θαλαμοειδών και θολωτών τάφων στις θέσεις Βολιμίδια, Τραγάνα, Βοϊδοκοιλιά, Κορυφάσιο, Κουκουνάρα, Περιστεριά και Κεφαλόβρυσο. Στη Μεσσήνη τις ανασκαφές που είχαν αρχίσει ο Θ. Σοφούλης και ο Γ. Οικονόμος συνέχισε συστηματικά κατά τα έτη 1957-1960 και 1962-1964 ο Α. Ορλάνδος.

Στην περιοχή των Φαρών της Αχαΐας ο Νικ. Ζαφειρόπουλος ερεύνησε δύο σπήλαια και μυκηναϊκούς θολωτούς τάφους (1952, 1956-1958). Ο ίδιος το 1957 καθάρισε από τις μεταγενέστερες επιχώσεις τη σκηνή του Ωδείου Πατρών, το οποίο έμελλε να αναστηλωθεί και να χρησιμοποιηθεί για θεατρικές παραστάσεις. Ανασκαφική δραστηριότητα επέδειξε ο Νικ. Γιαλούρης. Το 1954 αποκάλυψε στο υψηλότερο σημείο του Αιγίου δύο κτίρια, το ένα του 5ου-4ου αι. π.Χ. και το δεύτερο των υστερορρωμαϊκών χρόνων. Την ίδια χρονιά άρχισε στη θέση Μπάμπες κοντά στην Ολυμπία ανασκαφή μικρού δωρικού ναού του Διός του 5ου αι. π.Χ. και ιδιωτικών κατοικιών της ίδιας εποχής. Οι ανασκαφές, που συνεχίστηκαν κατά τα έτη 1955-1956 και 1958, έδωσαν ενδιαφέροντα ευρήματα και αποκάλυψαν κτίρια της εκεί αρχαίας πόλης. Ο Γιαλούρης έκανε το 1959 μικρή ανασκαφή στον ναό του Επικουρίου Απόλλωνος στις Βάσες της Φιγαλείας και συνέχισε το 1960 την ανασκαφή του ναού στο Μάζι της Σκιλλουντίας, ο οποίος είχε ερευνηθεί αρχικά κατά τα τέλη του 19ου αι. και κατόπιν το 1938 από τον Φ. Σταυρόπουλλο και αργότερα από τον Ν. Ζαφειρόπουλο. Μεγάλη συστηματική έρευνα διεξήγαγε επίσης ο Γιαλούρης από το 1960 ως το 1966 με τη συνεργασία του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου στην αρχαία Ήλιδα, όπου κατά το 1910-1914 είχαν γίνει ανασκαφές από τους Αυστριακούς. Κύριο έργο της περιόδου ήταν η ανασκαφή του θεάτρου και της νότιας στοάς. Κοντά στα Φιλιατρά ο Δ. Πάλλας ερεύνησε το 1960 παλαιοχριστιανική βασιλική και επεσήμανε υστερορρωμαϊκό βάλανειο. Στην Αχαΐα, κοντά στον Άραξο, ο Ευθ. Μαστροκώστας ερεύνησε το 1962-1965 την από τον Πολύβιο ονομαζόμενη «Τείχος Δυμαίων» οχυρωμένη ακρόπολη. Τοπογραφικές και ανασκαφικές έρευνες στην Κυνουρία και κυρίως στον λόφο της Αναλήψεως μεταξύ Βουρβούρων και Αράχοβας και στον αρχαϊκό ναό του Ποσειδώνος και της Αθηνάς Σωτείρας μεταξύ Ασέας και Παλλαντίου διεξήγαγε ο Κ. Ρωμαίος κατά τα έτη 1953-1958 και 1961 προκειμένου να συμπληρώσει παλαιότερες μελέτες του. Τοπογραφικές έρευνες σε γορτυνιακά ιερά έκανε επίσης το 1966 η Χρυσούλα Καρδαρά.

Στερεά.

Στη Στερεά Ελλάδα έγιναν κατά την περίοδο τούτη λίγες ανασκαφές. Ο Ιω. Θρεψιάδης ερεύνησε κατά το διάστημα 1955-1961 την προϊστορική ακρόπολη της Κωπαΐδος Άρνη (Γκλα) και το ιερό της Αρτέμιδος στην Αυλίδα (1956, 1958-1961). Την ανασκαφή και την αναστήλωση του τροπαίου των Λεύκτρων έκανε το 1958-1962 ο Α. Ορλάνδος. Στο Κλαύσειο της Ευρυτανίας ο Μ. Χατζηδάκης αποκάλυψε το 1958-59 μεγάλη παλαιοχριστιανική βασιλική με ψηφιδωτά δάπεδα. Στην Αιτωλία στη θέση Άγ. Ηλίας, μεταξύ Αχελώου και του κόλπου «το κανάλι του Αιτωλικού», ο Ευθ. Μαστροκώστας ερεύνησε το 1963 ένα θαλαμοειδή και τέσσερις θολωτούς μυκηναϊκούς τάφους.

Θεσσαλία.

Στη Θεσσαλία ο Νικ. Βερδελής συνέχισε το 1952 και 1953 την ανασκαφή μεσοελλαδικού σπιτιού και μυκηναϊκών θολωτών τάφων. Στη Φάρσαλο ο ίδιος ερεύνησε κατά το διάστημα 1952-1955 μυκηναϊκούς και θολωτούς αρχαϊκούς τάφους. Ο ίδιος έκανε το 1955 ανασκαφή στη Λάρισα και αποκάλυψε μέρος οικοδομήματος του 4ου ή 3ου αι. π.Χ., πιθανώς ναού. Νέα ώθηση στη γνώση της Θεσσαλίας έδωσε ο Δημ. Θεοχάρης, ο οποίος ερεύνησε (μετά τον Χρ. Τσουντα και τον Απ. Αρβανιτόπουλο) με δαπάνες της Εταιρείας, κατά τα έτη 1956-1957 και 1960-1961 τη θέση της προϊστορικής Ιωλκού, όπου έκανε σπουδαίες στρωματογραφικές μελέτες και βεβαίωσε την ύπαρξη μυκηναϊκού ανακτόρου. Ο ίδιος διεξήγαγε ανασκαφή το 1958 στα Τρίκαλα με ευρήματα από την πρωτοελλαδική ως και τη ρωμαϊκή εποχή. Ο Θεοχάρης επανέλαβε επίσης κατά τα έτη 1962-1963 και 1965-1966 τη μελέτη της προϊστορικής ακρόπολης του Σέσκλου θέλοντας να επανεξετάσει τη στρωματογραφία και να εκσυγχρονίσει τα πορίσματα του Τσουντα. Τη μεγάλη ανασκαφή της Νέας Αγχιάλου συνέχισε ο Γ. Σωτηρίου κατά το 1954-1956. Από το 1959 ως το 1966 την ανασκαφή διενεργεί χωρίς διακοπή ο Π. Λαζαρίδης.

Ήπειρος.

Στην Ήπειρο εξακολούθησαν από το 1952 ως το 1959 οι ανασκαφές της Δωδώνης από τον Δημ. Ευαγγελίδη, οι οποίες κατά το 1965-1966 συνεχίστηκαν από τον Σωτήριο Δάκαρη (ο Ευαγγελίδης πέθανε το 1959). Ο Ευαγγελίδης είχε κάνει στην Ήπειρο δύο ακόμη ανασκαφές, το 1952 στο Ροδοτόπι και το 1953 στο χωριό Γλυκύ της Παραμυθιάς. Στην Καστρίτσα ο Δάκαρης συνέχισε το 1952 την ανασκαφή του προηγούμενου χρόνου και την ίδια χρονιά άρχισε ανασκαφή στην Κασσώπη Πρεβέζης, η οποία διήρκεσε ως το 1955. Την ανασκαφή της βασιλικής της Παραμυθιάς, που είχε αρχίσει το 1953 ο Ευαγγελίδης, συνέχισε το 1954 ο Δημ. Πάλλας. Την ανασκαφή της Νικοπόλεως επίσης συνέχισε το 1956 και 1961 ο Α. Ορλάνδος και νεκροταφείο που χρονολογείται από το τέλος του 6ου ως τον 4ο αι. π.Χ. ερεύνησε στην Αμβρακία, ανατολικά της Άρτας, το 1957 ο Ν. Ζαφειρόπουλος. Κατά τα έτη 1958, 1960-1962 και 1963-1964 ανέσκαψε ο Δάκαρης το μοναδικό στην Ελλάδα ιερό του Άδη, το νεκρομαντείο της Εφύρας, στο Μεσοπόταμο της Θεσπρωτίας. Παλαιοχριστιανική βασιλική ερεύνησε το 1965-1966 στο ερημονήσι Κέφαλος του Αμβρακικού η Χαρίκλεια Μπάρλα.

Μακεδονία.

Στη Μακεδονία μεγάλες και συστηματικές ανασκαφές ήταν του νεκροταφείου των τύμβων της Βεργίνας από τον Μ. Ανδρόνικο (1952-1953, 1957-1961), του νεκροταφείου της Αμφιπόλεως από τον Δ. Λαζαρίδη (1956-1961, 1964-1965), και του τύμβου της Νικήσιανης από τον ίδιο ανασκαφέα (1959-1963). Μακρόχρονη επίσης και σημαντική υπήρξε η ανασκαφή του Στ. Πελεκανίδη στους Φιλίππους, όπου ερευνήθηκαν παλαιοχριστιανικά κτίσματα και κυρίως ο οκταγωνικός ναός και το συνεχόμενο οικοδομικό τετράγωνο (1958-1964, 1966). Μικρότερης διάρκειας ανασκαφές ήταν μακεδονικού τάφου στα Λευκάδια Ναούσης από τον Φ. Πέτσα (1954-1955, 1960-1961, 1963) και ρωμαϊκού κτιρίου στη θέση Μπαλτανέτο της Νάουσας (1963-1966), μακεδονικού επίσης τάφου στην Καρύτα του Δίου από τον Χαρ. Μακαρόνα (1955), άλλου πάλι μακεδονικού τάφου στο Δίον από τον ίδιο ανασκαφέα (1956), νεκροταφείου στην Κοζάνη από τον Βασ. Καλλιπολίτη (1958) και τον Φ. Πέτσα (1960, 1963, 1965), και προσκτισμάτων του Αγ. Δημητρίου Θεσσαλονίκης από τον Στ. Πελεκανίδη (1959). Διπλή ανασκαφή, ελληνική και γαλλική, έγινε το 1961 στον γήλοφο του Ντικιλί-Τάς της ανατολικής Μακεδονίας, όπου υπάρχει προϊστορικός συνοικισμός, από τους Δ. Θεοχάρη, Αικ. Ρωμιπούλου και J. Deshayes. Στην Αμφίπολη ο Ευ. Στίκας ερεύνησε τα έτη 1962, 1964 και 1966 παλαιοχριστιανική βασιλική και στο χωριό Νησί Αλεξανδρείας ερευνήθηκε το 1966 από την Αγγ. Ανδρειωμένου υστερορωμαϊκό κτίριο με ψηφιδωτά δάπεδα (λουτρώνας).

Θράκη.

Στη Θράκη τρεις μόνον ανασκαφές έγιναν από την Εταιρεία αυτή την περίοδο, των Αβδήρων από τον Δ. Λαζαρίδη (1952, 1954-1956, 1966), ελληνοιστικού μακεδονικού τάφου στη Σταυρούπολη της Ξάνθης το 1953 από τον Χ. Μακαρόνα και η πρώτη ανιχνευτική στη Μεσημβρία, το 1966, από τον Α. Βαβρίτσα.

Νησιά.

Μικρή ανασκαφή στον ναό του Απόλλωνος Δαφνηφόρου στην Ερέτρια έκανε η Ιω. Κωνσταντίνου, η οποία ερεύνησε ακόμη κεραμεικό εργαστήριο και κρηναίο οικοδόμημα κοντά στον ναό (1952, 1955-1956). Παλαιοχριστιανική βασιλική αποκάλυψε ο Ευ. Στίκας το 1958 στην Αγ. Τριάδα Κριεζώτη των Ψαχνών Ευβοίας και τμήμα παλαιοχριστιανικού συγκροτήματος ερεύνησε το 1960 στη Λίμνη Ευβοίας ο Μ. Χατζηδάκης. Την ανασκαφή της Τήνου συνέχισε ο Ν. Κοντολέων το 1952-1953 και 1958 και της Νάξου το 1954, 1958-1961, 1963 και 1965. Μυκηναϊκούς τάφους στη Νάξο ερεύνησε το 1960 ο Ν. Ζαφειρόπουλος. Μικρή ανασκαφή στην Κορησία της Κέας έκανε το 1955 ο Φ. Σταυρόπουλος. Στην Πάρο ο Α. Ορλάνδος αποκάλυψε το 1960-1961 παλαιοχριστιανική βασιλική και το 1963-1964 ερεύνησε τα λείψανα του παλαιότερου παλαιοχριστιανικού ναού της Καταπολιανής. Στη Θήρα ο Ν. Ζαφειρόπουλος ανέσκαψε το αρχαϊκό και κλασικό νεκροταφείο, όπου κατά τα έτη 1961, 1963, 1965-1966 βρέθηκαν θαυμάσια αττικά αγγεία. Στη Χίο ο Ν. Κοντολέων ερεύνησε το 1952-1954 νεκροταφείο στην πόλη και άλλα σημεία του νησιού. Στον Κράτηγο της Μυτιλήνης θησαυρός ασημένιων σκευών, κοσμημάτων και νομισμάτων του 7ου αι., που βρέθηκε κατά την κατασκευή του αεροδρομίου, έδωσε αφορμή για τη διενέργεια ανασκαφής το 1954 από τον Ανδρέα Βαβρίτσα, κατά την οποία αποκαλύφθηκαν παλαιοχριστιανικές βασιλικές. Ο Δ. Ευαγγελίδης συνέχισε το 1958 την ανασκαφή του θεάτρου, την οποία είχε αρχίσει ο ίδιος πριν από 30 χρόνια. Ανασκαφή στη Μυτιλήνη έκανε σε τρεις διαδοχικές περιόδους, 1961-1963, ο Σεραφείμ Χαριτωνίδης. Ερεύνησε στην Επάνω Σκάλα τμήμα του τείχους της αρχαίας πόλης και στη συνοικία Χωράφα μεγάλο σπίτι με ψηφιδωτά δάπεδα, που εικόνιζαν σκηνές από κωμωδίες του Μενάνδρου.

Της Ρόδου οι σωστικές- συστηματικές ανασκαφές συνεχίστηκαν από το 1952 ως το 1961 από τον Ιω. Κοντή. Η διακοπή τους οφείλεται στην έλευσή του στην Αθήνα και την ανάληψη των καθηκόντων του εφόρου Αττικής και κατόπιν του διευθυντή Αρχαιοτήτων. Ο Κοντής έκανε έρευνες και στην Κω το 1958-1959 στον χώρο της αρχαίας αγοράς και στην Πάτμο (1959), όπου ερευνηθήκε η αρχαία ακρόπολη. Στην Κω εξ άλλου με έξοδα της Γ. Διοικήσεως Δωδεκανήσου ο Α. Ορλάνδος είχε αρχίσει την έρευνα της βασιλικής του Μαστιχάρη, την οποία συμπλήρωσε το 1955.

Στην Κέρκυρα ο Β. Καλλιπολίτης διεξήγαγε ανασκαφή κατά το 1955-1959 στην Παλαιόπολη, κάτω από το δάπεδο της παλαιοχριστιανικής βασιλικής του Ιοβιανού, για την εξερεύνηση μεγάλου ημικυκλικού οικοδομήματος. Το 1961 αποκάλυψε, στο κτήμα του Ινστιτούτου Ελαίας βαλανείο ρωμαϊκών χρόνων, την ανασκαφή του οποίου συνέχισε ο Γ. Δοντάς το 1964. Ο Δοντάς κατά το 1965-1966 έκανε σε διάφορα σημεία της Κέρκυρας δοκιμαστικές ανασκαφές για να διευκρινήσει τοπογραφικά ζητήματα της αρχαίας πόλης. Στη Σάμη της Κεφαλληνίας ο Καλλιπολίτης αποκάλυψε το 1959-1960 μεγάλο και καλά διατηρημένο βαλανείο των ρωμαϊκών χρόνων.

Η Κρήτη αποτελεί μεγάλη και ξεχωριστή ενότητα και η δραστηριότητα της Εταιρείας υπήρξε κατά την περίοδο τούτη έντονη. Ο Σπ. Μαρινάτος συνέχισε το 1952-1953 και 1955 την ανασκαφή του μεγάρου του Βαθυπέτρου. Το 1955 αποκάλυψε ερείπια ανακτόρου στη Λύκαστο και το 1956 έκανε ανασκαφή στις Αρχάνες και προκαταρκτική έρευνα στο Ιδαίον άντρον, όπου βρήκε σε βαθύτερα στρώματα μινωικά λείψανα. Πολλές ανασκαφές διεξήγαγε τα χρόνια αυτά ο Ν. Πλάτων, το 1952 στην περιοχή Επισκοπής και Σταμνίων Πεδιάδος Ηρακλείου, το 1953-1955 στην περιοχή Σητείας, το 1954-1956 παλαιοχριστιανικής βασιλικής στο

Ονουθέ Γουλεδιανών Ρεθύμνης, το 1956 μινωικής αγροικίας στο Ζου Σητείας, το 1957 στις Αρχάνες, το 1957 και 1960 στο Χόνδρο Βιάννου και το 1959 στο Κεφάλι Βιάννου, στις Ρουσσές Χόνδρου και στις Αχλαδιές Σητείας, το 1960 στην περιοχή Πραισού και κατά το διάστημα 1961-1966 στον Κάτω Ζάκρο. Ο Στυλιανός Αλεξίου ερευνήσε κατά το 1953-1955, 1963 και 1964 τον Κατσαμπά Ηρακλείου, το 1957 μικρό ιερό στο χωριό Μητρόπολις της Γόρτυνος και το 1963 διεξήγαγε ανασκαφή στην περιοχή Γάζι, Δ. του Ηρακλείου. Ο Α. Ορλάνδος αποκάλυψε το 1955 και 1960 παλαιοχριστιανική βασιλική στον Ολούντα (Ελούντα) και άλλη στη θέση Καστρί της Χερσονήσου το 1956 και 1959. Ο Κωνστ. Καλοκύρης συμπλήρωσε το 1955 την ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής στον Πάνορμο, το 1956 και 1958 αποκάλυψε άλλη βασιλική κοντά στο χωριό Βυζάρι Ρεθύμνης και το 1959 άλλη στο Βεράν Επισκοπή. Από τη νεώτατη γενεά των αρχαιολόγων, ο Κωνστ. Δαβάρας ο Κρης διεξήγαγε το 1966 ανασκαφή θολωτού τάφου κοντά στο χωριό Μάλεμε Κυδωνίας και την ίδια χρονιά ο Ιω. Σακελλαράκης έκανε την αρχή της μεγάλης και συστηματικής ανασκαφής των Αρχανών.

Αναστηλώσεις και συντήρηση μνημείων.

Η παρουσία του Α. Ορλάνδου ως κύριου παράγοντα στην Εταιρεία είναι ο λόγος για τον οποίο κατά την περίοδο τούτη μεγάλη θέση ανάμεσα στις δραστηριότητες του ιδρύματος κατέχουν οι αναστηλώσεις και η συντήρηση των μνημείων. Οι γνώσεις του Ορλάνδου και η θέση του ως διευθυντή της Αναστηλώσεως τα πρώτα χρόνια και κατόπιν του Ευ. Στίκα επέτρεψε τη γρήγορη διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, που σήμερα έχουν φθάσει σε σημείο βλαπτικό για τα μνημεία. Η ύπαρξη εξ άλλου Αρχαιολογικού Συμβουλίου με κύρος και γνώση των πραγμάτων ήταν παράγων ενισχυτικός της προσπάθειας για τη διάσωση των μνημείων.

Τα έργα που έγιναν είναι πολλά σε αριθμό και η λεπτομερής αναγραφή τους με φωτογραφίες διδακτικές και σχέδια γίνεται στις ετήσιες εκθέσεις του Α.Ορλάνδου και άλλων στα ΠΑΕ, και από το 1954 και στο Έργον. Έστω και αργά η Εταιρεία ανέλαβε με πολύ ενθουσιασμό τον σπουδαιότερο τομέα της αρχαιολογίας, που είναι όχι πλέον η αποκάλυψη των μνημείων αλλά η συντήρησή τους. Ειδικά δε τα βυζαντινά ερείπια, ετοιμόρροπα και άσημα, ξαναβρήκαν τη μορφή τους και τη θέση τους στη ζωή των ανθρώπων, όπως όταν πρωτοχτίστηκαν. Και τούτο είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα.

Το νέο μέγαρο.

Οι διαδικασίες για την οικοδόμηση νέου μεγάρου άρχισαν, όπως είδαμε, το 1949, έπειτα από πρόταση του Γ. Οικονόμου. Το κτίριο χρειάστηκε αρκετά χρόνια για να ολοκληρωθεί και τα επίσημα εγκαίνιά του, με την παρουσία του βασιλιά, έγιναν στις 28 Φεβρουαρίου 1957. Ενδιαφέροντα λόγο εκφώνησε ο πρόεδρος Π. Πουλίτσας. Τα σχέδια ήταν του αρχιτέκτονος Ιω. Αντωνιάδου με τροποποιήσεις, ως προς τα κλασικιστικά στοιχεία, του Α. Ορλάνδου.

Το Συμβούλιο.

Το Συμβούλιο της τριετίας 1954-56 έχει τρία νέα πρόσωπα, τον Κωνστ. Αλεξανδρή, τον Χρ. Καρούζο και τον Αριστοτ. Πέππα στη θέση του Θ. Βορέα, του Αλ. Φιλαδελφέως και του Α. Χατζή. Στις 31 Μαΐου 1954 πέθανε ο πρόεδρος Α. Μπενάκης και στην κενή θέση συμβούλου εκλέχτηκε ο Κωνστ. Κτιστόπουλος. Πρόεδρος έγινε ο Π. Πουλίτσας και αντιπρόεδρος ο Γ. Βέλτσος. Το Συμβούλιο της τριετίας 1957- 1959 έχει ως νέα πρόσωπα τον Ιω. Καλιτσουνάκη και τον Ν. Κοντολέοντα στη θέση του Β. Αιγινήτη και του Αρ. Κούζη. Μετά τον θάνατο του Γ. Μπαλή στις 19 Μαΐου 1957 τη θέση του πήρε από τις 3 Ιουν. 1957 ο Παν. Ζέπος. Τον Δ. Ευαγγελίδη, που πέθανε στις 22 Νοεμβρ. 1959, αντικατέστησε ο Ανδρέας Ξυγγόπουλος από τις 23 Δεκ. 1959. Το Συμβούλιο της τριετίας 1960-1962 έχει μικρότερο αριθμό συμβούλων, όπως προβλέπει ο νέος οργανισμός, που δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 1959. Το προεδρείο είναι το ίδιο και σύμβουλοι είναι ο Π.Ζέπος, Ιω. Καλιτσουνάκης, Χρ.Καρούζος,

Ν.Κοντολέων, Σ.Κουγέας, Κωνστ. Κτιστόπουλος, Σπ.Μαρινάτος, Ιω.Παπαδημητρίου. Όμοιο εντελώς παραμένει και της τριετίας 1963-1965. Με τον θάνατο μόνο του Παπαδημητρίου στις 11 Απρ. 1963, βράδυ της Μ. Πέμπτης, τη θέση του παίρνει από την 1 Μαΐου 1963 ο Κωνστ. Αλεξανδρής. Το Συμβούλιο της τριετίας 1966-1968 είναι όμοιο σχεδόν με της προηγούμενης. Μετέχει μόνον ως αριστίνδην σύμβουλος ο Ιω. Κοντής και απουσιάζει (πέθανε το 1966) ο Σ. Κουγέας. Ο Κοντής εκλέχτηκε λόγω της ιδιότητας του γενικού διευθυντή της Υπηρεσίας την οποία είχε από το 1965. Ο διευθυντής ή, από τον Ιω. Παπαδημητρίου και κατόπιν, ο γενικός διευθυντής της Υπηρεσίας, μετείχε στο Συμβούλιο αυτοδικαίως από το 1924 ως το 1944. Έκτοτε ήταν ένας από τους τρεις αριστίνδην συμβούλους. Ο Κοντής μετείχε του Συμβουλίου ως την απομάκρυνσή του από την Υπηρεσία με τον Α. Ν. 46/ 1967. Από τότε και ενώ δεν είχε λήξει η θητεία του Συμβουλίου, δεν έλαβε μέρος στις συνεδριάσεις του για ειδικούς λόγους. Το 1981 με την κατάργηση της θέσης του γενικού επιθεωρητή της Υπηρεσίας έπαυσε να μετέχει στο Συμβούλιο της Εταιρείας επίσημος εκπρόσωπος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, παρά τις έγκαιρες προσπάθειες πολιτικών παραγόντων για τη συμμετοχή υπηρεσιακού υποκαταστάτη του γενικού επιθεωρητή.

Το νέο Συμβούλιο υφίσταται κατά τη διάρκεια της θητείας του απώλειες. Την 1 Οκτ. 1966 πεθαίνει ο Ιω. Καλιτσουνάκης και στη θέση του εκλέγεται ο Στυλιανός Κορρές. Στις 30 Μαρτ. 1967 πεθαίνει ο Χρ. Καρούζος και τη θέση του καταλαμβάνει ο Δ. Πάλλας. Στις 15 Ιαν. 1969 πεθαίνει ο Π. Πουλίτσας. Πρόεδρος γίνεται ο Γ. Βέλτσος, αντιπρόεδρος ο Ν. Κοντολέων και νέος σύμβουλος ο Ιω. Τριανταφυλλόπουλος.

Ο Οργανισμός του 1959.

Η έκτακτη γενική συνέλευση της 22 Φεβρ. 1959 συζήτησε και ψήφισε νέον οργανισμό (ΦΕΚ 111/ 9 Ιουν. 1959 τ. Α'). Το νέο καταστατικό ήταν έργο του Συμβουλίου και κυρίως του Γ. Βέλτσου, του οποίου και τις απόψεις για την οργάνωση της Εταιρείας καθρέφτιζε. Ο Βέλτσος έχοντας μετάσχει από τα χρόνια της νεότητάς του στα πράγματα της Εταιρείας, ως υπάλληλος της βιβλιοθήκης πρώτα, ως εταίρος και ως σύμβουλος αργότερα, είχε σχηματίσει τη δική του ιδέα για το διοικητικό σχήμα του ιδρύματος. Ως αιτιολογία της ψήφισης νέου οργανισμού προβλήθηκε η πληρέστερη και αρτιότερη οργάνωση των υπηρεσιών της Εταιρείας, ο κανονισμός των αρμοδιοτήτων τους, η προσήκουσα σύνθεση του προσωπικού τους, ο ορισμός των προσόντων και της βαθμολογικής και μισθολογικής διαβάθμισης των υπαλλήλων και η ευρυθμότερη διοίκηση της Εταιρείας. Το πλήθος των τροποποιήσεων και προσθηκών στον Οργανισμό του 1894 και 1899 είχαν κάνει αναγκαία από καιρό τη σύνταξη ενός νέου οργανισμού προσαρμοσμένου στις νέες οικονομικές και αρχαιολογικές συνθήκες. Σωστή τροποποίηση ήταν η μείωση του αριθμού των συμβούλων· το Συμβούλιο έγινε περισσότερο ευέλικτο και η ευχέρεια στη σύνθεσή του μεγαλύτερη.

Τροποποίηση του Οργανισμού του 1959 έγινε το 1965 (ΦΕΚ 162/16 Ιουν. 1966 τ. Α') σε θέματα προσωπικού, χωρίς αυτός να θιγεί σε σημεία βασικά.

Έτη 1967 - 1979.

Τα πολιτικά γεγονότα της περιόδου τούτης, μέσα στην οποία η Εταιρεία συνεχίζει τη δράση της, είναι η επταετής δικτατορία και η κατόπιν περίοδος της αποκατάστασης του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Το κλίμα της ηπιότητας, το οποίο άρχισε να επικρατεί από τη γραμματεία του Οικονόμου, εξακολουθεί να κυριαρχεί. Ο Α. Ορλάνδος, αγαθός ως άνθρωπος και μεγάλος επιστήμων, διοικεί την Εταιρεία χωρίς αντιδράσεις εκ μέρους οιοδότητε.

Οι ανασκαφές.

Οι ανασκαφές και σε πολύ μικρότερο βαθμό από την προηγούμενη περίοδο οι αναστηλώσεις αποτελούν το κύριο πεδίο δράσης της Εταιρείας. Συνεχίζονται αρκετές από τις παλαιές, σε ορισμένους λησμονημένους τόπους αρχίζει νέα έρευνα, κατά το

πλείστον όμως είναι νέες ανασκαφές και γίνονται από νεώτερους ανασκαφείς. Η αύξηση του αριθμού τους είναι σημαντική και από το 1975 υπάρχουν πολλοί διπλοί τόμοι των ΠΑΕ.

Στην Αθήνα η έλλειψη αφ' ενός αρχαιολόγων που να ενδιαφέρονται για τα προβλήματά της και κυρίως η εκτέλεση εκατοντάδων σωστικών ανασκαφών εκ μέρους των εφορειών Αρχαιοτήτων Ακροπόλεως και Αθηνών κάνει περιττή τη δημιουργία νέας συστηματικής ανασκαφής εκ μέρους της Εταιρείας. Κύριο αρχαιολογικό γεγονός της περιόδου από την άποψη της μελέτης των αρχαίων της πόλης είναι η έκδοση το 1971 από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο του Βερολίνου του βιβλίου του Ιω. Τραυλού *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen* (Tübingen 1971), στο οποίο έχει αποθησαυριστεί κάθε ανασκαφή που έγινε στην Αθήνα ως την έκδοση του λεξικού. Ο Τραυλός, γνώστης τέλει της αθηναϊκής αρχαιολογίας όλων των εποχών, συνόψισε σ' ένα μνημειώδες έργο τις προσπάθειες γενεών αρχαιολόγων και διέσωσε πολύτιμα στοιχεία απρόσιτα ή παραγνωρισμένα.

Μετά την απομάκρυνση του Ιω. Κοντή από τη θέση του γενικού διευθυντή της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας το 1967, τον αντικατέστησε ο Σπ. Μαρινάτος, ως γενικός επιθεωρητής, και έμεινε σ' αυτή ως το τέλος του 1973. Τότε απομακρύνθηκε κι αυτός με τη σειρά του από το καθεστώς που διαδέχτηκε την κυβέρνηση Μαρκεζίνη.

Αττική.

Εκτός από την ανασκαφή της Θήρας, για την οποία θα γίνει λόγος, ο Μαρινάτος έκανε το 1970-1972 ανασκαφές στην περιοχή του Μαραθώνος. Αποκάλυψε μεγάλο πρωτοελλαδικό νεκροταφείο στη θέση Τσέπι και σε απόσταση 2 χλμ. προς Δ. χαμηλούς τύμβους με μεσοελλαδικές και μυκηναϊκές ταφές. Ένας από τους τύμβους, που κάλυπτε ταφές των αρχών του 5ου αι. π.Χ., αποδόθηκε από τον ανασκαφέα στους νεκρούς Πλαταιείς της μάχης του Μαραθώνος (490 π.Χ.). Στο Μοσχάτο το 1973-1974 έγινε ανασκαφή από τον Ιω. Παπαχριστοδούλου, ο οποίος αποκάλυψε ιερό της Κυβέλης με μικρό ναό, μέσα στον οποίο βρέθηκε το λατρευτικό άγαλμα της θεάς του 4ου αι. π.Χ.

Η ανασκαφή στον Ραμνούντα, την οποία πρώτος άρχισε ο Δ. Φίλιος το 1880 και συνέχισε ο Β. Στάης το 1890-1892, επαναλήφθηκε το 1975 από τον Βασίλειο Πετράκο, έφορο των Αρχαιοτήτων Αττικής. Η νέα ανασκαφή του ιερού της Νεμέσεως, των νεκροταφείων και του φρουρίου (1975-1979) είχε ως σκοπό, εξ αρχής, όχι την αποκάλυψη νέων μνημείων και τη θήρα εντυπωσιακών ευρημάτων, τα οποία είχε σχεδόν εξαντλήσει ο Στάης, αλλά την επιστημονική αποκατάσταση και μελέτη των παλαιών ανασκαφών, την ταύτιση των ευρημάτων και τη δημιουργία μιας νέας, ορθής, εικόνας του μεγάλου αυτού αρχαιολογικού κέντρου της Αττικής. Και τα πέντε χρόνια της περιόδου τούτης ερευνήθηκαν ξανά οι μνημειώδεις ταφικοί περίβολοι του 4ου αι. π.Χ. της βόρειας και της νότιας οδού και αποδόθηκαν σ' αυτούς ευρήματα παλαιά, άγνωστης προέλευσης. Η εύρεση και, στα επόμενα χρόνια, αποκατάσταση της βάσης του λατρευτικού αγάλματος της Νεμέσεως αποτελεί μέγιστο επίτευγμα. Στον Ραμνούντα έκανε επίσης έρευνες το 1977-1979 ο Γ. Δεσπίνης συνεχίζοντας τις μελέτες του για την αποκατάσταση του αγάλματος της Νεμέσεως.

Πελοπόννησος.

Στην Πελοπόννησο, την ανασκαφή παλαιοχριστιανικής βασιλικής του Κρανείου Κορίνθου, που είχε ερευνηθεί το 1929-1930 και το 1957, ολοκλήρωσε ο Δ. Πάλλας τα έτη 1970, 1972, 1976 και 1977. Τη μεγάλη και συστηματική ανασκαφή των Μυκηνών συνέχισε ο Γ. Μυλωνάς κατά τα έτη 1967-1968, 1970-1975 με εξαιρετά αποτελέσματα. Ανάμεσα στα ευρήματα της ανασκαφής ξεχωρίζει η τοιχογραφία της Μυκηναϊκής. Την παλαιά ανασκαφή του ιερού του Απόλλωνος Μαλεάτα, την οποία είχε αρχίσει ο Π. Καββαδίας και συνέχισε ο Ιω. Παπαδημητρίου, επανέλαβε από το 1974 ως το 1979 ο Βασ. Λαμπρινουδάκης. Συνεχίστηκε επίσης, σε άσκαφο χώρο, η ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής της Ερμιόνης από τον Ευ. Στίκα το 1976. Συλλογικές έρευνες και μελέτες έκανε το διάστημα 1974-1979 στη λακωνική και

μεσσηνιακή Μάνη ο Ν. Δρανδάκης αποκαλύπτοντας με τους συνεργάτες του άγνωστα χριστιανικά και μεσαιωνικά μνημεία. Παλαιοχριστιανικό λαξευτό κοιμητήριο, δεξαμενή και ερειπωμένη βενετσιάνικη εκκλησία ερεύνησε το 1967 και 1969 ο Δ. Πάλλας στην περιοχή της Μεθώνης. Στην Πύλο (Περιστεριά, Βοϊδοκοιλιά) και στην Πυλία έκανε ανασκαφές και έρευνες ο Γ. Κορρές το 1974-1979. Στην Καλλιθέα Πατρών ο Αθ. Παπαδόπουλος ερεύνησε το 1976-1978 το εκεί μυκηναϊκό νεκροταφείο (πρωτοερευνημένο το 1954 από τον Ν. Γιαλούρη), στο Μάζι της Σκιλλουντίας η Αλ. Τριάντη συνέχισε το 1978-1979 την ανασκαφή του εκεί κλασικού ναού, που είχε διακοπεί το 1960, στην Ήλιδα ο Ν. Γιαλούρης συνέχισε με τη συνεργασία του Αυστριακού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου (1967, 1969-1970, 1972-1973, 1975-1977, 1979) την εκεί ανασκαφή, κυρίως του θεάτρου, και στην Αρκαδία η Χρ. Καρδαρά ερεύνησε το 1968-1969 το Αφροδίσιο της Ψωφίδος. Τη μεγάλη ανασκαφή της Μεσσήνης συνέχισε ο Α. Ορλάνδος από το 1969 ως το 1975.

Στερεά.

Εκτεταμένο μυκηναϊκό νεκροταφείο με σημαντικότερα ευρήματα ερεύνησε κατά τα έτη 1969-1971, 1973-1977, 1979 στην Τανάγρα ο Θ. Σπυρόπουλος, ο οποίος το 1975 έκανε ανασκαφή και στην Κορώνεια της Βοιωτίας, στο ιερό της Ιτωνίας Αθηνάς. Στην ακρόπολη του Γκλα ο Σπ. Ιακωβίδης διεξήγαγε το 1979 περιορισμένης έκτασης έρευνα για τη διευκρίνηση ασαφών ζητημάτων και τη συγκέντρωση πληρεστέρων στοιχείων για τον χώρο. Στον Μύτικα της Ακαρνανίας, κοντά στα ερείπια της αρχαίας Αλυζίας, ο Π. Βοκοτόπουλος ερεύνησε το 1972 και 1979 την παλαιοχριστιανική βασιλική της Αγ. Σοφίας.

Θεσσαλία.

Στη Θεσσαλία δύο μόνο ανασκαφές έγιναν κατά την περίοδο αυτή, της Νέας Αγχιάλου από το 1968 ως το 1979 (εκτός από το 1976) από τον Π. Λαζαρίδη και του Σέσκλου από τον Δ. Θεοχάρη (1968, 1971-1973, 1976-1977).

Ήπειρος.

Στην Ήπειρο η Χαρίκλεια Μπάρλα συνέχισε την ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής στη νησίδα Κέφαλο στον Αμβρακικό κατά τα έτη 1967-1968 και 1970. Ο θάνατός της το 1971 έθεσε απότομο τέρμα στην πρόοδο της έρευνας. Ο Σ. Δάκαρης συνέχισε τα έτη 1967-1974 την ανασκαφή της Δωδώνης, το 1975-1977 του νεκρομαντείου Αχέρωντος, το 1977-1979 της Κασσώπης και το 1976-1977 της Εφύρας (το 1976 με τη συνεργασία του Αθ. Παπαδόπουλου, ο οποίος τη συνέχισε το 1978-1979). Την παλαιά ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής Γλυκέος της Θεσπρωτίας συνέχισε ο Δ. Πάλλας το 1970-1972. Τη ρωμαϊκή Νικόπολη ερεύνησε για μια μόνο περίοδο, το 1974, ο Φ. Πέτσας· για μία επίσης περίοδο, το 1977, ερεύνησε ο Π. Βοκοτόπουλος το καθολικό της μονής Παντανάσσης στη Φιλιππιάδα.

Μακεδονία.

Στη Μακεδονία έγιναν από την Εταιρεία μακρόχρονες ανασκαφές παλαιοχριστιανικών βασιλικών στην αρχαία Αμφίπολη, στις εκβολές του Στρυμόνα, από τον Ευ. Στίκα (1967, 1969-1979), των Φιλιππων από τον Στ. Πελεκανίδη (1968-1979), της Αμφιπόλεως από τον Δ. Λαζαρίδη (1971-1979) και της Τορώνης από τον Αλ. Καμπίτογλου με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου του Sydney. Μικρότερες ανασκαφές ήταν της βασιλικής του Αγ. Αχιλλείου στη Μικρή Πρέσπα από τον Ν. Μουτσόπουλο το 1967 και 1969, του Νυμφαίου Ναούσης το 1968-1969 από τον Φ. Πέτσα, ο οποίος κατά το 1975-77 έκανε ανασκαφές σε διάφορα σημεία της Μακεδονίας για «να ανασυνδέσ[ε] τα νήματα των ανασκαφικών ερευνών του εν Μακεδονί[α]», ρωμαϊκού λουτρώνος στο Νησί Αλεξανδρείας το 1968 από την Αγγ. Ανδρειωμένου και του σπηλαιού Πετραλώνων το 1975 από τον Α. Πουλιανό.

Θράκη.

Στη Θράκη έγιναν ανασκαφές στη Μεσημβρία από τον Α. Βαβρίτσα (1967-1971, 1973, 1975-1979), στα Άβδηρα από τον Δ. Λαζαρίδη (1971, 1976, 1978-1979)) και στη Μαρώνεια από τον Ευ. Τσιμπίδη (1973, 1975-1976, 1978-1979), ο οποίος έκανε και μικρότερες έρευνες σε διάφορα σημεία της Θράκης.

Νησιά.

Πολλές νέες ανασκαφές έγιναν στα νησιά την περίοδο τούτη. Στην Ερέτρια από τον Π. Θέμελη (1974-1979), στη Ζαγορά της Άνδρου από τον Αλ. Καμπίτογλου με την ενίσχυση και τη συνεργασία του Πανεπιστημίου του Sydney (1967, 1969, 1971, 1974), όπου ερευνηθήκε με θαυμάσια αποτελέσματα γεωμετρικός συνοικισμός και στην Τήνο το 1979 από τον Γ. Δεσπίνη στις περιοχές Ευαγγελιστρίας, Γραμματικού και Αγ. Θέκλας.

Στη Νάξο ο Ν. Κοντολέων συνέχισε κατά το 1967, 1969-1970 με τους συνεργάτες του παλαιότερες ανασκαφές, ακολουθώντας όμως αναγκαστικά πρόγραμμα που επηρεαζόταν από τον ταχύ ρυθμό της οικοδόμησης στο νησί. Μετά τον θάνατό του, το 1975, τις ανασκαφές συνέχισε ο διάδοχός του στο Πανεπιστήμιο και συνεργάτης του Βασ. Λαμπρινουδάκης (1974, 1976-1979). Μακρές έρευνες έκανε το 1974-1979 στην Πάρο ο Δ. Σκιλάρντι στη μυκηναϊκή ακρόπολη των Κουκουναριών. Στο ίδιο νησί η Αικ. Δεσποίνη ανασυγκρότησε το 1977 το βάζο του αγάλματος της Αρτέμιδος από το Δήλιο. Στη Σίφνο η Βαρβάρα Φιλιππάκη επανέλαβε κατά το διάστημα 1975-1979 τις ανασκαφές στην ακρόπολη του Αγ. Ανδρέου, τις οποίες είχε αρχίσει το 1898 ο Χρ. Τσουντας.

Η διασημότερη ανασκαφή της περιόδου, για τη σημασία των ευρημάτων και τη δημοσιογραφική προβολή που της έγινε, είναι του Ακρωτηρίου Θήρας, από τον Σπ. Μαρινάτο, ο οποίος διαθέτοντας, εκτός από τη χρηματοδότηση της Εταιρείας, πόρους κρατικούς και προσφορές ιδιωτών, και έχοντας τη βοήθεια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας την οποία διηύθυνε, κατόρθωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα (1967-1973) να ερευνησει ένα χώρο ο οποίος με κανονικές συνθήκες θα απαιτούσε δεκαετίες. Η ανασκαφή ικανοποίησε επιστημονικό όνειρο του Μαρινάτου και δικαίωσε τις προσδοκίες του με την εύρεση κάτω από το παχύτατο στρώμα της κίσηρης μιας πόλης τού τέλους του 16ου αι. π.Χ., που καταστράφηκε ξαφνικά, γύρω στο 1500 π.Χ., από τη φοβερή έκρηξη του ηφαιστείου του νησιού. Το πλήθος και η ποιότητα των αγγείων και των τοιχογραφιών και τα σπουδαία ευρήματα, που λείπουν από τις άλλες ανασκαφές, δίνουν πλήρη την εικόνα του πολιτισμού του νησιού, καθαρά κυκλαδικού, που δέχτηκε την επίδραση του μινωικού χωρίς να χάσει εντελώς τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Την ανασκαφή του χώρου και τη μελέτη του υλικού της έρευνας του Μαρινάτου, ο οποίος πέθανε το 1974, συνεχίζει ο Χρήστος Ντούμας (1975-1979). Τις ανασκαφές του της προηγούμενης περιόδου συνέχισε ο Ν. Ζαφειρόπουλος στη Θήρα (1968-1971, 1973-1978) με την έρευνα του νεκροταφείου της Σελλάδας, από το οποίο προέρχονται θαυμάσια αττικά αρχαϊκά αγγεία.

Στη Ρόδο ο Γρ. Κωνσταντινόπουλος επανέλαβε (1973, 1975-1976) τις ανασκαφές της Εταιρείας, που είχαν διακοπεί από την εποχή της μετάθεσης του Ιω. Κοντή στην Αθήνα, στην περιοχή της αρχαίας ακρόπολης και σε άλλα σημεία. Εκθάμνωση και καθαρισμός του παλαιοχριστιανικού συγκροτήματος στην Αρνίθα Ρόδου έγινε το 1979 από τον Ιω. Βολανάκη. Στα Πηγάδια Καρπάθου ολοκληρώθηκε το 1974-1975 από τον Η. Κόλλια η ανασκαφή της παλαιοχριστιανικής βασιλικής της Αφωτης. Στο Βόρειο Αιγαίο η μόνη ανασκαφή κατά την περίοδο τούτη είναι του ναού των Μέσων της Λέσβου, κατά το 1967-1968, από τον Βασ. Πετράκο με σκοπό τη συντήρηση του μνημείου που βρίσκεται σε ελώδες έδαφος.

Στα νησιά του Ιονίου ανασκαφή έγινε το 1977-1978 από τον Γ. Δοντά στην Κέρκυρα και ερευνηθήκε πάλι ο ναός στο Καρδάκι και ο χώρος του ιερού.

Στην Κρήτη συνεχίστηκαν από το 1967 ως το 1979 (εκτός από το 1974) οι ανασκαφές στη Ζάκρο από τον Ν. Πλάτωνα, στις Αρχάνες το 1967 και 1971-1974 από τον Ιω. Σακελλαράκη μόνο και από το 1976 ως το 1979 από κοινού με τη γυναίκα του Έφη Σακελλαράκη. Νέα ανασκαφή, συνέχιση όμως παλαιότητας, είναι

της Βασιλικής Ιεράπετρας (1970, 1972, 1974-1979) από τον Αντ. Ζώη και αρχαίου ιερού στη Σύμη Βιάννου από την Αγγ. Λεμπέση, η οποία το 1967 ερεύνησε σπηλαιώδη τάφο στον Πόρο Ηρακλείου. Νέες επίσης ανασκαφές είναι της Αγ. Πελαγίας Μαλεβιζίου το 1973 από την Αλ. Καρέτσου, η οποία κατά το διάστημα 1974-1979 ερεύνησε το ιερό κορυφής στο όρος Γιούχτα, όπου άλλοτε είχε ερευνηθεί ο Evans. Στη Μητρόπολη Μεσαράς ο Εμμ. Μπορμπουδάκης συνέχισε το 1968 την ανασκαφή μεγάλης παλαιοχριστιανικής βασιλικής, η οποία είχε αρχίσει από τον Μ. Μιχαηλίδη και τον Κ. Δαβάρα το 1960 και 1961. Την ίδια χρονιά, το 1968, ο Ιω. Τζεδάκις ερεύνησε το σπήλαιο «Μαμελούκου τρύπα», που βρίσκεται στην περιοχή της κοινότητας Περιβολίων Κυδωνίας και το 1976 και 1977 έκανε ανασκαφή στη συνοικία Καστέλλι των Χανίων για την αποκάλυψη της ανακτορικής εγκατάστασης της μινωικής Κυδωνίας.

Αναστηλώσεις και συντήρηση μνημείων.

Και την περίοδο τούτη συνεχίστηκαν από την Εταιρεία οι αναστηλώσεις και η συντήρηση των μνημείων, σε μικρότερη όμως κλίμακα εξ αιτίας της έλλειψης ικανών εργοδηγών και τεχνικών, της οικοδομικής λαίλαπας που απορρόφησε με υψηλά ημερομίσθια κάθε ικανό τεχνίτη και τεχνικό, της κατάρπτωσης της Διευθύνσεως Αναστηλώσεως και της επικράτησης σ' αυτήν στείρου γραφειοκρατικού πνεύματος παρά την είσοδο νέων τεχνικών, ορισμένοι από τους οποίους όμως κατέφυγαν σ' αυτήν για την εξασφάλιση απρόσκοπτης σταδιοδρομίας και όχι από επιστημονικό ενδιαφέρον προς τα μνημεία όπως συνέβαινε με τον Ορλάνδο και τους μαθητές του. Άλλος λόγος, ισχυρός, ήταν η αποξένωση του Ορλάνδου από τη Διεύθυνση Αναστηλώσεως και η απομάκρυνση επίσης απ' αυτήν το 1967 του Ευ. Στίκα.

Το Συμβούλιο.

Το Συμβούλιο της τριετίας 1969-1971 είναι όμοιο με της προηγούμενης με μόνη διαφορά ότι μετέχει σ' αυτό, αντί του Ιω. Κοντή, ο Γ. Μυλωνάς, ο οποίος επέστρεψε στην Ελλάδα οριστικώς το 1968. Κατά την τριετία 1972-1974 το Συμβούλιο παρουσιάζει μεγαλύτερη ανανέωση. Νέοι σύμβουλοι είναι ο Γ. Δοντάς, Ιω. Τραυλός και Β. Καλλιπολίτης και απουσιάζουν οι Σπ. Μαρινάτος, Γ. Μυλωνάς και Δ. Πάλλας. Κατά την τριετία 1975-1977 η ανανέωση είναι ακόμη μεγαλύτερη. Νέοι σύμβουλοι είναι ο Μαρίνος Καλλιγιάς, ο Παύλος Κανελλόπουλος, ο Δημοσθένης Μιράσγεζης, η Σέμνη Καρούζου, ο Μανόλης Χατζηδάκης και ο Ιω. Κοντής, ο οποίος είχε αποκατασταθεί στη θέση του γενικού επιθεωρητή τις πρώτες ημέρες του 1975, στη θέση των Κ. Αλεξανδρή, Γ. Δοντά, Β. Καλλιπολίτη, Στ. Κορρέ, Ιω. Τραυλού και Ιω. Τριανταφυλλόπουλου. Με τον θάνατο του Ν. Κοντολέοντος και του Ιω. Κοντή το 1975 τη θέση τους παίρνουν αντίστοιχα ο Δ. Λαζαρίδης, νέος γενικός επιθεωρητής, και ο Ν. Ζαφειρόπουλος η Σ. Καρούζου γίνεται αντιπρόεδρος. Ισχυρά ανανεωμένο είναι και το Συμβούλιο της τριετίας 1978-1980. Νέα μέλη είναι οι Γ. Μυλωνάς, Ν. Γιαλούρης, νέος γενικός επιθεωρητής, Ν. Πλάτων, Ιω. Σακελλαράκης, Δ. Παπαστάμος και Ιω. Τραυλός αντί των Μ. Καλλιγιά, Κ. Κτιστόπουλου, Δ. Λαζαρίδη, Δ. Μιράσγεζη, Μ. Χατζιδάκη και Σ. Καρούζου. Ο Γ. Μυλωνάς εκλέγεται αντιπρόεδρος, με τον θάνατο του Α. Ορλάνδου όμως το 1979 γίνεται γενικός γραμματέας και τη θέση του καταλαμβάνει ο Π. Ζέπος. Με τον θάνατο του Γ. Βέλτσου το 1980 ο Π. Ζέπος γίνεται πρόεδρος και ο Ιω. Τραυλός αντιπρόεδρος. Τα κενά του Συμβουλίου συμπληρώνουν ο Γ. Δοντάς και ο Β. Καλλιπολίτης.

Η περίοδος της γραμματείας του Α. Ορλάνδου υπήρξε η περισσότερο ευτυχής της Εταιρείας, αν με τον χαρακτηρισμό αυτό εννοούμε την έλλειψη εξωτερικών και εσωτερικών προβλημάτων και την αταλάντευτη εκπλήρωση των σκοπών της. Όντας οι περισσότεροι αρχαιολόγοι μαθητές του Ορλάνδου και έχοντας όλοι βαθύ σεβασμό για το πρόσωπό του, δεν υπήρξε στιγμή αμφισβήτησης της θέσης του ως γραμματέως ακόμη και όταν έγιναν κάποιες προσπάθειες αλλαγής του καθεστώτος που επικρατούσε στο Συμβούλιο. Επιβαλλόταν σ' όλους με τη μεγάλη του επιστημονική αξία και τον χαρακτήρα του.

